

2009-10-02

Socialminister Göran Hägglund
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Behov av att ändra lagstiftningen m m när det gäller samhällets behandling av människor med psykisk ohälsa.

Vi har på Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, i dagens utgåva av Dagens Nyheter, noterat den förtjänstfulla insidesartikel som undertecknats av Dig, Maria Larsson och Carl Älfvåg om attityderna mot människor med psykisk ohälsa.

Vi vill i det här brevet säga att det är viktigt att samhällets myndigheter föregår med gott exempel när det gäller att inte kränka människor med psykisk ohälsa eller behandla dem på ett översittarmässigt sätt. Detta sker mycket ofta. Vi har flera gånger noterat behandling av människor med psykisk ohälsa, särskilt om de t ex har någon funktionsnedsättning, som kränker de mänskliga rättigheterna – eller i varje fall är på gränsen att kränka dem. Många gånger tilltalas de som om de vore barn eller mindre vetande.

Kunskapen i de flesta myndigheterna(motsv) - möjligen med undantag för t ex Socialstyrelsen och Handisam – är idag mycket låg när det gäller psykisk ohälsa. Detta bidrar att man t ex inte får en prövning av ärenden som är sakkunnigt utförd – och ofta en nonchalans när det gäller att motivera beslut. Vi träffar på ärenden där t o m en domstol inte bryr sig om att motivera sitt avslagsbeslut i ett ärende. I sådana fall är det inte bara en mänsklig rättighetsfråga utan även en rättssäkerhetsfråga.

De kunskaper som de flesta myndigheter tror sig ha är att människor med psykisk ohälsa är farligare och begår mera av hot och våld än andra människor. Den kunskapen är dessutom bevisat felaktig eftersom forskningen både i Sverige och andra länder med eftertryck visat att så inte är fallet. Vi har kunnat konstatera att denna felaktiga ”kunskap” i många fall varit styrande, direkt eller indirekt, för ett antal myndigheter, t ex Rikspolisstyrelsen och Vägverket när de utfärdat bestämmelser.

Vi vill ta upp ett par rättsärenden som har varit aktuella bara de senaste veckorna för att visa på vad vi menar. Det handlar om domar som avkunnats av Värmlands tingsrätt och Malmö tingsrätt, den sistnämnda med överprövning av hovrätten över Skåne och Blekinge.

Det första rättsärendet handlar om en dom som avkunnats av Värmlands tingsrätt alldeles nyligen, den 22 september i år. Där döms en vårdare inom psykiatrin till villkorlig dom för vållande till annans död och sammanlagt dagsböter på 10.000 kronor. Dödsfallet inträffade när man lade ned en akut sjuk psykiatrisk patient på "Psykakuten i Karlstad" och där vårdaren mot riktlinjerna, och utan full kunskap om desamma, tog på sig en ledande roll för att lugna ned patienten. Händelseförloppet, som på ett mycket förtjänstfullt sätt redovisas i domen, var sådant att vårdaren borde ha kunnat inse att han var på väg att bidra till patientens död. Tingsrätten påvisar mycket tydligt att vårdaren måste betraktas som vållande. Man använder bl a begreppet oaktsam.

Skulle Du vara nöjd om någon Du känner skulle bli dödad av en anställd på psykakuten, trots att han varnas av de omkringstående för att han tar i för hårt, och detta sedan i princip leder till böter på 10.000 kronor? Vi skulle vilja hävda att förfarings sättet ligger närmare brottsrubriceringen överlagt mord än vållande till annans död och att domen är så mild att den knappast kan betraktas som ett straff över huvud taget. Man kan alltså, i tjänsten, tillåta sig att döda en människa till det facila priset av 10.000 kronor. Som Du säkert inser måste det vara något fel när straffskalan ser ut på det sättet.

Vi har sett för många fall där människor med psykisk ohälsa dödas av vården eller polisen. Även om en del i en psykisk ohälsa kan innebära att patienten blir utagerande ska vården eller polisen kunna hantera sådana situationer utan att tillgripa eget våld och förvärra situationen. Vi vet att detta går eftersom man inom åtskilliga psykiatriska verksamheter tillämpar en annan teknik för att lugna ned patienten – och med stor framgång. Beteendet vid omhändertagandet på psykakuten som i det här fallet måste betraktas som synnerligen oprofessionellt.

Det andra rättsärendet handlar om en dom i Malmö tingsrätt, där försäkringskassan är målsägande, som avkunnats mot en kvinna som ansågs ha uppburit förtidspension och assistansersättning på felaktiga grunder. Hon hade 1993 fått en diagnos "schizofreni" av en läkare inom psykiatrin enbart efter några öppenvårdsbesök. Parentetiskt vill vi säga att vi inte hört talas om tidigare att en sådan livsavgörande och allvarlig diagnos sätts efter enbart ett par öppenvårdsbesök. Sju år senare ser läkaren patienten tillsammans med en väninna gå ut ur en affär och finner då, efter en bedömning på avstånd, att hon inte har schizofreni – och inte heller har haft det tidigare under de sju åren.

Detta häpnadsväckande förfarings sätt lägger tingsrätten till grund för att döma kvinnan att återbetala närmare två miljoner kronor - och dessutom nekar hovrätten henne en överprövning av domen utan en enda motivering. Domen är enligt vår mening så nära en kränkning av de mänskliga rättigheterna som man kan tänka sig. För att Du ska se vad vi menar bifogar vi en anmälan av frågan med hemställan om granskning som vi gjort till Justitiekanslern.

Ja, det här var bara ett par exempel på andra typer av domar än sådana som gäller tvångsvård och som belyser delar av problematiken omkring mänskliga rättigheter och rättssäkerhet.

Domarna inom tvångsvårdsområdet lämnar en hel del övrigt att önska, men vi tar inte upp problematiken rörande dessa i det här sammanhanget.

Slutligen vill vi ta upp lagstiftningens ordval som en särskild problemfråga när det gäller människors attityder till psykisk ohälsa. De ord vi avser är ”psykisk störning”, en ordkombination som används i både lagtext och domar. Vad ordkombinationen syftar på är det i dagens läge knappast någon som vet och dessutom har användningen av ordet och betydelseglidningen över tiden lett till att man när man talar om en psykiskt störd människa snarast ser en våldsam psykopat framför sig. Ordkombinationen styr alltså tänkandet i en icke önskvärd riktning nämligen att en psykiskt störd person kan vara farlig. Och både Du och vi vet ju att människor med psykisk ohälsa är precis lika farliga, eller ofarliga, som människorna i gemen. Det har ju forskningen eftertryckligt påvisat.

Bara några exempel. Är man psykiskt störd om man råkat ut för en utmattningsdepression? Eller om man inte vågar flyga, eller åka hiss? Var går gränsen mellan att anses som ”normal” och att vara ”psykiskt störd”?

Enligt vår uppfattning bör det överordnade begreppet vara psykisk ohälsa. En del människor som har en psykisk ohälsa får en psykisk funktionsnedsättning, men långt ifrån alla. Psykiskt sjuk är inget bra begreppspår eftersom den som klassificeras som psykiskt sjuk oftast är frisk, ja kanske upp till 95 % av tiden. Det är dags att, bl a för rättssäkerhetens skull, börja använda mera moderna begrepp i lagstiftningen. Förändringsarbetet för att få andra attityder gentemot människor med psykisk ohälsa måste börja hos statsmakternas egna institutioner och regelverk - d v s i departement och myndigheter centralt och i lagstiftningen. Görs inte detta är vi rädda för att andra åtgärder inte får avsedd effekt.

Vårt förslag är att Du, tillsammans med justitiedepartementet tillsätter en statlig utredning med uppdrag att se över attityderna som styr regeringskansliets och myndigheternas arbete och regelutformning. Vi är självfallet beredda att delta i ett sådant arbete med de erfarenheter vi har samlat under de 42 år RSMH har verkat.

Med vänlig hälsning

Jan-Olof Forsén
Förbundsordförande

Håkan Jarmar
Kanslichef

Riksförbundet för Social
och Mental Hälsa

Kopia

Justitiedepartementet
Justitiekanslern
Riksdagens socialutskott
Riksdagens socialförsäkringsutskott
Socialstyrelsen
Handisam
Rikspolisstyrelsen
Vägverket
Försäkringskassan
Tidningarnas telegrambyrå
Dagens Nyheter
Svenska Dagbladet
Sveriges Radio
Sveriges Television
TV4

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

Riksförbundet för Social
och Mental Hälsa

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se